

C-718/22. sz. ügy

Előzetes döntéshozatal iránti kérelem

A benyújtás napja:

2022. november 23.

A kérdést előterjesztő bíróság:

Landgericht Erfurt (erfurti regionális bíróság, Németország)

Az előzetes döntéshozatalra utaló határozat kelte:

2022. október 14.

Felperes:

HK

Alperes:

Debeka Lebensversicherungsverein aG

Végzés

**előzetes döntéshozatal iránti kérelemnek
az Európai Unió Bírósága elé terjesztéséről**

A

HK

– felperes – [omissis]

és

a **Debeka Lebensversicherungsverein a. G.**, [omissis]

– alperes – [omissis]

[omissis] között folyamatban lévő jogvitában a Landgericht Erfurt (erfurti regionális bíróság, Németország) nyolcadik polgári tanácsa 2022. október 14-én

meghozta az alábbi végzést:

- I. A bíróság az eljárást felfüggeszti.
- II. A bíróság az EUMSZ 267. cikk alapján az uniós jog értelmezése céljából a következő kérdéseket terjeszti az Európai Unió Bírósága elé:
1. **Ellentétes-e az uniós joggal, különösen – adott esetben az Európai Unió Alapjogi Chartájának 38. cikkével összefüggésben értelmezve – a harmadik életbiztosítási irányelv 31. cikkével és a második életbiztosítási irányelv 15. cikkének (1) bekezdésével az olyan nemzeti szabályozás, amely szerint a teljes körű fogyasztói tájékoztatást csak a fogyasztó kérelmét követően, mégpedig a biztosítási kötvénnyel együtt kell átadni („kötvénymodell”)? Az e kérdésre adandó igenlő válasz esetén: ez önmagában megalapozza-e a fogyasztó tiltakozási, azaz a biztosítási szerződés megkötése előtti állapot visszaállításához való jogát? Kizárhatja-e az ilyen jogot a jogvesztési vagy joggal való visszaélésre vonatkozó kifogás?**
 2. **Azon biztosítónak, amely nem tájékoztatta vagy hibásan tájékoztatta a biztosítottat a tiltakozási jogáról, tilos-e a biztosított ebből eredő jogaival, így különösen a tiltakozási joggal szemben jogvesztésre vagy joggal való visszaélésre hivatkoznia?**
 3. **Azon biztosítónak, amely nem adta át vagy hiányosan vagy hibásan adta át a fogyasztónak a fogyasztói tájékoztatást, tilos-e a fogyasztó ebből eredő jogaival, így különösen a tiltakozási joggal szemben jogvesztésre vagy joggal való visszaélésre hivatkoznia?**
 4. **Ellentétes-e az uniós joggal, különösen – adott esetben az Európai Unió Alapjogi Chartájának 38. cikkével összefüggésben értelmezve – a második életbiztosítási irányelv 15. cikkének (1) bekezdésével, a harmadik életbiztosítási irányelv 31. cikkével és a 2002/83 irányelv 35. cikkének (1) bekezdésével az olyan nemzeti szabályozás vagy ítélkezési gyakorlat, amely szerint – a biztosított tiltakozási jogának jogszerű gyakorlását követően – a biztosítottra hárul a biztosító által húzott hasznok számszerűsítésével kapcsolatos indokolási és bizonyítási teher? Megköveteli-e az uniós jog – mindenekelőtt a tényleges érvényesülés elve – az ily módon megosztott indokolási és bizonyítási teher megengedettsége esetén, hogy a biztosítottat ennek ellenében a biztosítóval szemben fennálló tájékoztatáshoz való jog vagy egyéb könnyítések illessék meg jogai érvényesítésének lehetővé tétele érdekében?**

A. A tényállás és az alapeljárás

A felek – a biztosított és a biztosító – közötti vita tárgyát egy, az úgynevezett kötvénymodell alapján kötött biztosítási szerződés megkötése előtti állapot teljes körű visszaállítása képezi.

A felperes 1996-ban kötött az alperes biztosítóval tőkeképző életbiztosítást; mind a díjfizetés, mind a biztosítás 2024. november 1-jén szűnt volna meg. A felperesnek ugyanakkor – a kötvénymodellben szokásos módon – a biztosítási feltételeket és a fogyasztói tájékoztatót csak a biztosítási kötvénnyel együtt küldték meg.

A felperes 2020-ban tiltakozott a biztosítási szerződés, illetve annak létrejötte ellen a Versicherungsvertragsgesetz (a biztosítási szerződésről szóló törvény; a továbbiakban: VVG) régi változatának 5a. §-a alapján. Véleménye szerint a kötvénymodell ellentétes az uniós joggal, és már önmagában emiatt a tiltakozáshoz való „örökös jog” illeti meg. A felperes hivatkozik továbbá arra, hogy a tiltakozási jogról való tájékoztatás alaki szempontból hibás volt. Emellett a tiltakozását arra alapozza, hogy a szükséges fogyasztói tájékoztatás átadására nem vagy hiányosan került sor.

A felperes célja – a biztosító jogalap nélküli gazdagodása miatt – az időközben befizetett díjak visszafizetése, valamint a biztosító által a díjakból húzott és kigazdálkodott hasznok kiadása.

A keresetével a felperes először is annak megállapítását kéri, hogy a biztosítási szerződés létrejötte ellen érvényesen tiltakozott. A felperes részletes tájékoztatást kér az alperestől a használat ellenértékének kiszámításához, például az általa megfizetett biztosítási díjak egyes összetevőkre – többek között adminisztratív költségekre, szerzési költségekre, kockázati költségekre vagy a felperes számára befektetett megtakarítási összegre – történő felosztásával vagy a biztosítási díjak konkrét felhasználásával kapcsolatban.

Az alperes biztosító véleménye szerint ő megfelelő tájékoztatást adott a tiltakozási jogról, és átadott minden lényeges fogyasztói tájékoztatást. A felperes által érvényesített tájékoztatási igényt teljeskörűen elutasítja. A biztosító egyébként a Bürgerliches Gesetzbuch (polgári törvénykönyv, a továbbiakban: BGB) 242. §-a értelmében vett jogvesztésre vagy joggal való visszaélésre hivatkozik. A szerződés teljesítésére 24 éven keresztül nem érkezett kifogás. A felek között vitatott, hogy alkalmazható-e a biztosítási jogra a Bíróságnak a fogyasztói hitelmegállapodásoktól való elállással kapcsolatban a jogvesztésre vagy joggal való visszaélésre vonatkozó jelenlegi ítélkezési gyakorlata.

B. Jogi háttér

A német jognak a jogvita elbírálása szempontjából releváns és a szerződéskötés időpontjában alkalmazandó rendelkezései a következőképpen szólnak:

A Gesetz über den Versicherungsvertrag (biztosítási szerződésről szóló törvény, a továbbiakban: VVG) régi változatának 5a. §-a

(1) Amennyiben a biztosító a kérelem benyújtásának időpontjában nem adta át a biztosított részére az általános biztosítási feltételeket, vagy elmulasztotta a 10a. §

szerinti fogyasztói tájékoztatást, úgy a szerződés a biztosítási kötvény, az általános biztosítási feltételek és a szerződés tartalma szempontjából irányadó további fogyasztói tájékoztatás alapján létrejöttek tekintendő, ha a biztosított a dokumentumok átadását követő tizennégy napon belül nem tiltakozik írásban a szerződés megkötése ellen. [...]

(2) A határidő csak akkor kezdődik, amikor a biztosítási kötvény és az (1) bekezdés szerinti dokumentumok teljes mértékben a biztosított rendelkezésére állnak, és a biztosítottat a biztosítási kötvény kiadásakor írásban, nyomdatechnikai szempontból egyértelmű formában tájékoztatták a tiltakozási jogról, a határidő kezdetéről és tartamáról. A dokumentumok kézbesítését a biztosítónak kell bizonyítania. A határidő betartásához elegendő a tiltakozást tartalmazó irat határidőben történő postára adása. Az első mondatból eltérően megszűnik azonban a tiltakozási jog az első díj megfizetését követő egy év elteltével.

Bürgerliches Gesetzbuch (polgári törvénykönyv, a továbbiakban: BGB) 242. §-a

A kötelezett a szolgáltatást a jóhiszeműség követelményének megfelelően köteles nyújtani, az ügyletek során elfogadott szokásokra tekintettel.

C. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések relevanciája

Ezen előterjesztés középpontjában az a problematika áll, hogy a biztosítási jogban milyen korlátai lehetnek a fogyasztói jogok gyakorlásának. A vizsgálat tárgyát először is az úgynevezett kötvénymodell és az képezi, hogy milyen következményekkel jár, ha e modell adott esetben ellentétes az uniós joggal. Az ebből eredő tiltakozási jog esetén felmerül a kérdés, hogy a jogvesztés és a joggal való visszaélés elvei a fogyasztó kárára érvényesülnek-e (az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdés). Tisztázandó továbbá, hogy a biztosító minden esetben hivatkozhat-e jogvesztésre vagy joggal való visszaélésre, ha a tiltakozási jogra vonatkozó tájékoztatás hibás volt, vagy hiányzott a szükséges fogyasztói tájékoztatás, és ebből főszabály szerint tiltakozási jog keletkezik (az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második és harmadik kérdés). Végezetül arra vonatkozóan kér a bíróság iránymutatást a Bíróságtól, hogy a biztosított – sikeres tiltakozást követően – jogosult-e a biztosítótól tájékoztatásra vagy egyéb könnyítésre a követelése érvényesítése során (az előzetes döntéshozatalra előterjesztett negyedik kérdés).

Amennyiben a felek között részletekig menően vitatott, hogy az elállási jogról való tájékoztatás alaki és tartalmi szempontból megfelelő volt-e, vagy hogy minden szükséges fogyasztói tájékoztatás átadására sor került-e, annyiban e konkrét kérdések nem képezik a Bírósághoz benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyát. Elsősorban ugyanis nem értelmezési („interpretation”) problémáról, hanem pusztán a hatályos jog nemzeti bíróságok – mint uniós bíróságok – hatáskörébe tartozó alkalmazásáról („application”) van szó. E tekintetben már rendelkezésre áll a Bíróság, valamint a Bundesgerichtshof (szövetségi legfelsőbb bíróság, Németország) iránymutató ítélkezési gyakorlata,

és így e kérdések tisztázhatók az alsóbb fokú bíróságok által (lásd csak: a Bíróság 2019. december 19-i ítélete, C-355–C-357/18 és C-479/18, ECLI:EU:C:2019:1123; lásd továbbá: Bobek főtanácsnok 2021. szeptember 2-i indítványa, C-143/20 és C-213/20, ECLI:EU:C:2021:687 és a Bíróságnak ebben az eljárásban hozott 2022. február 24-i ítélete, ECLI:EU:C:2022:118).

1. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésről

Az ügynevezett „kötvénymodell” 1994-től 2007 végéig jogszabály által megengedettnek tekintették Németországban a VVG annak idején hatályos változata alapján. Uniós jogi szempontból megengedett volt-e a választott eljárás mód? Amennyiben nem, úgy ez önmagában megalapozza-e a fogyasztó tiltakozási, azaz a szerződéskötés előtti állapot teljes körű visszaállításához való jogát? Elveszítheti-e a fogyasztó ezt a jogot a jóhiszeműségre tekintettel? Mindezen kérdések és szempontok relevánsak a döntés szempontjából. Amennyiben a felperest megilleti a – korlátlan és el nem vesztett – tiltakozási jog a kötvénymodell uniós joggal ellentétes voltára hivatkozva, akkor a keresetének érdemben helyt kellene adni. Nevezetesen:

A VVG régi változatának 5a. §-a alapján a biztosítási szerződéseket a kötvénymodell alapján is meg lehetett kötni a fogyasztókkal (lásd ezzel kapcsolatban: Sharpston főtanácsnok 2013. július 11-i indítványa, C-209/12, ECLI:EU:C:2013:472, 28. pont). Ezt a modellt az jellemezte, hogy az ügyfél először kérelmet nyújtott be a biztosítás iránt, majd a biztosító a biztosítási kötvény kiadásával fogadta el ezt a kérelmet. Az ügyfél általában csak a kötvénnyel együtt, azaz nem már a kérelem benyújtásakor kapta meg az előírt fogyasztói tájékoztatást. A biztosítottat azonban tizennégy napos tiltakozási jog illette meg; életbiztosítások esetében a tiltakozási határidő harminc nap volt. Ez a határidő csak akkor kezdődött, amikor a biztosítási dokumentumok teljes mértékben a biztosított rendelkezésére álltak, és a biztosítottat a biztosítási kötvény kiadásakor írásban és „nyomdatechnikai szempontból egyértelmű formában” tájékoztatták a tiltakozási jogról, a határidő kezdetéről és tartamáról. Ettől eltérően a VVG régi változata 5a. §-a (2) bekezdésének negyedik mondata szerint megszűnt a tiltakozási jog az első biztosítási díj megfizetését követő egy év elteltével.

A Bundesgerichtshof (szövetségi legfelsőbb bíróság) egy 2014-es alapvető jelentőségű határozatában acte clairnek tekintette, hogy ez a modell megfelel az uniós jognak (BGH [szövetségi legfelsőbb bíróság], 2014. július 16-i ítélet – IV ZR 73/13, 16. és azt követő pontok). Azonban mind az Európai Bizottság, mind Sharpston főtanácsnok jelentős kételyének adott hangot (lásd Sharpston főtanácsnok 2013. július 11-i indítványa, C-209/12, ECLI:EU:C:2013:472, 57. és azt követő pontok). A kérdést előterjesztő bíróság a következő okokból osztja ezeket a kételyeket.

Az életbiztosítási irányelvek célja a fogyasztói érdekek magas és Európa-szerte hasonló szintű védelmének biztosítása, ami megfelel az EUMSZ 12. és EUMSZ 169. cikk, valamint az Alapjogi Charta 38. cikke lényeges tartalmának. Az itt releváns irányelvek – a 90/619/EGK irányelv és a 92/96/EGK irányelv – által biztosított védelmi rendszer azon az elképzelésen alapul, hogy a fogyasztó gyengébb, aszimmetrikus tárgyalási helyzetben van a biztosítóval szemben, és alacsonyabb szintű információval rendelkezik. A tájékoztatási kötelezettségek és az alaki követelmények katalógusa révén a fogyasztó számára lehetővé kell tenni, hogy a szerződés megkötése előtt időben önálló, racionális és összehasonlító döntést hozhasson arról, hogy „vajon” megkösse-e az életbiztosítási szerződést, és ha igen, „hogyan”. Ezt a Bíróság kiemelte a 2022. február 24-i ítéletében (a Bíróság 2022. február 24-i ítélete, C-143/20 és C-213/20, ECLI:EU:C:2022:118, 109. és azt követő pontok). Az irányelvekben előírt és az átláthatóságot szolgáló, az információk közlésére vonatkozó kötelezettséget azonban aláássa, ha az információkat csak azt követően közlik, hogy a biztosított már ajánlatot tett, tehát kiválasztott egy adott biztosítót és egy konkrét szerződést. A biztosítottnak nincs lehetősége arra, hogy előzetesen összehasonlítsa különböző biztosításokat és azokra vonatkozó ajánlatokat. Ezenkívül ő viseli a „tiltakozás terhét”, mivel rövid időn belül intézkednie kell a szerződés létrejöttének megakadályozása érdekében. Mindezek alapján a kötvénymodell sérti a fogyasztóvédelem tényleges érvényesülését.

A Bíróság állást foglalhatott a kötvénymodell kapcsán egy konkrét problémáról, nevezetesen a VVG régi változatának 5a. § (2) bekezdés negyedik mondatában előírt egyéves határidőnek az uniós joggal való összeegyeztethetlenségéről, magának a német modellnek az elfogadhatóságáról azonban nem (a Bíróság 2013. december 19-i ítélete, C-209/12, ECLI:EU:C:2013:864). Amennyiben a Bíróság arra a következtetésre jutna, hogy a kötvénymodell összeegyeztethetetlen az uniós joggal, a döntés szempontjából lényeges kérdés az is, hogy ez önmagában megalapozza-e a fogyasztónak a szerződés elleni tiltakozáshoz való jogát és a szerződéskötés előtti állapot teljes körű visszaállításához való jogát. Akkor is fennáll-e tehát ilyen jog, ha a tiltakozási jogról való tájékoztatás kifogástalan, a fogyasztói tájékoztatás pedig teljes körű és hibátlan volt?

Amennyiben a Bíróság e kérdésre igenlő választ ad, a német ítélkezési gyakorlat egy további központi érvével kell foglalkoznia. A Bundesgerichtshof (szövetségi legfelsőbb bíróság) az állandó ítélkezési gyakorlatban ugyanis úgy véli, hogy az a biztosított, aki megkapta a biztosítási feltételeket, a fogyasztói tájékoztatást és a VVG régi változatának 5a. §-a alapján a biztosítási kötvény rendelkezésre bocsátása során a megfelelő információkat, jóhiszeműen – ellentmondásos magatartás miatt – nem hivatkozhat a biztosítási szerződés többéves fennállása után a biztosítási szerződésnek az uniós joggal való összeegyeztethetlenségére (BGH [szövetségi legfelsőbb bíróság], 2020. május 20-i ítélet – IV ZR 234/19, ECLI:DE:BGH:2020:200520UIVZR234.19.0, 17. pont; alapvetően BGH [szövetségi legfelsőbb bíróság], 2014. július 16-i ítélet – IV ZR 73/13, 32. és azt követő pontok). A Bundesgerichtshof (szövetségi legfelsőbb bíróság) nyilvánvalóan elegendőnek tartja, ha a biztosított magatartása objektíve

ellentmondásos: a biztosított a szerződéskötéskor megadott és tudomására hozott tiltakozási határidőt kihasználatlanul hagyja lejárni, és rendszeresen fizeti a megállapított biztosítási díjakat. A biztosított ellentmondásba kerül ezzel a saját érdekében hosszú időn át tanúsított magatartással, ha később arra hivatkozik, hogy soha nem állt fenn szerződés, és biztosítási díjainak visszafizetését követeli a biztosítótól, amely jogosan bízhatott a szerződés fennállásában. A joggal való visszaélésre vonatkozó kifogáshoz mindenesetre sem a biztosított tisztességtelen szándéka, sem a biztosított felróhatósága nem szükséges. Csak az szükséges, hogy a jogosult magatartásának eredményeként a másik fél jogosan bízjon egy meghatározott ténybeli vagy jogi helyzet fennállásában, és ez a jogosult számára felismerhető legyen.

A jóhiszeműség elvének – a BGB 242. §-ának – ez a Bundesgerichtshof (szövetségi legfelsőbb bíróság) általi alapulvétele mindazonáltal problematikusnak tűnik a – kötelező és elsőbbséget élvező – uniós jogra és a Bíróság vonatkozó ítélkezési gyakorlatára tekintettel. A joggal való visszaélésre vonatkozó kifogásnak ez alapján szigorú korlátai vannak, és különösen indokoltnak kell lennie. A Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint a joggal való visszaélés megállapításához főszabály szerint egy szubjektív elemre is szükség van (a Bíróság 2019. február 26-i ítélete – t.k. C-115/16; ECLI:EU:C:2019:134, 98. és 102. pont; lásd még BGH [szövetségi legfelsőbb bíróság], 2022. március 29-i döntéshozatalra előterjesztett kérdések – VI ZR 1352/20, ill. C-307/22, 20. pont). A fogyasztónak tehát tisztában kell lennie jogaival, a jelen esetben azonban éppen nem ez volt a helyzet. A fogyasztók védelme érdekében nem korlátozhatók a fogyasztói jogok (lásd: a Bíróság 2021. szeptember 9-i ítélete, C-33/20, C-155/20 és C-187/20, EU:C:2021:736).

Az ilyen fogyasztóbarát megközelítés mellett szól az Alapjogi Charta 38. cikke is, amelyre a jelen ügyben legalábbis tekintettel kell lenni. Az Alapjogi Charta 38. cikke azt az elvet rögzíti, hogy az Unió politikáiban biztosítani kell a fogyasztók védelmének magas szintjét. Ehhez optimalizálási követelmény társul. Az Alapjogi Charta – mint *supreme law of the land* és *living instrument* – alkalmazandó a jelen esetben, azaz köti és kötelezi az Európai Uniót és tagállamait (az Alapjogi Charta 51. cikkének (1) bekezdése). Az uniós jog – jelen esetben az európai szinten meghatározott biztosítási jog – alkalmazhatósága magában foglalja és magával vonja a Charta által biztosított alapvető jogok alkalmazhatóságát (a Bíróság 2013. február 26-i ítélete, C-617/10, EU:C:2013:105, 21. pont).

2. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második és harmadik kérdésről

Ha tiltakozási jogot alapoz meg, hogy a tájékoztatás elmaradt vagy hibás volt, illetve nem állt rendelkezésre az uniós jog szerint szükséges fogyasztói tájékoztatás, Németországban a biztosítók és a bíróságok számos esetben a jogvesztésre és a joggal való visszaélésre hivatkoznak annak érdekében, hogy megtagadják az eredeti állapot hibás tájékoztatás miatti visszaállítását, vagy

elutasítsák a hibás tájékoztatás miatti kártérítési igényeket [omissis] [hivatkozás a szakirodalomra]; lásd még Verfassungsgerichtshof Rheinland-Pfalz (Rajna-vidék-Pfalz-i alkotmánybíróság, Németország), 2022. 07. 22-i határozat – VGH B 70/21, ECLI:DE:VERFGRP:2022:0722.VGH.B70.21.00).

A Bundesgerichtshof (szövetségi legfelsőbb bíróság) még a tiltakozási jogról való tájékoztatás elmaradása esetén is, többnyire pedig a tájékoztatás hibás volta esetén is elfogadhatatlannak tartja az elállási jog gyakorlását akkor, ha az egyedi ügyben különösen súlyos körülmények állnak fenn (lásd legutóbb: BGH [szövetségi legfelsőbb bíróság], 2021. szeptember 8-i végzés – IV ZR 133/20, ECLI:DE:BGH:2021:080921BIVZR133.20.0, 17. pont; lásd még: BGH [szövetségi legfelsőbb bíróság], 2021. február 10-i ítélet – IV ZR 32/20, ECLI:DE:BGH:2021:100221UIVZR32.20.0, 17. és azt követő pont). Ugyanez a helyzet az elmaradt vagy hibás fogyasztói tájékoztatás esetében is. Az alsóbb fokú bíróságok meglehetősen nagyvonalúan feltételezik ilyen kivételes eset fennállását.

A Bundesgerichtshof (szövetségi legfelsőbb bíróság) itt is elegendőnek tartja, ha a biztosított magatartása objektíve ellentmondásos. Ez megfelel a felsorolt aggályoknak. Különösen a Bíróságnak a fogyasztói hitelmegállapodásoktól való elállással kapcsolatban a jogvesztésre vagy joggal való visszaélésre vonatkozó jelenlegi ítélkezési gyakorlata az elemi állításait illetően alighanem alkalmazható a biztosítási jogra (lásd részletesen: a Bíróság 2021. szeptember 9-i ítélete, C-33/20, C-155/20 és C-187/20, ECLI:EU:C:2021:736). A Bíróság megállapította, hogy a hitelező a fogyasztó elállási jogának gyakorlása során nem hivatkozhat jogvesztésre, ha egy, a szóban forgó irányelv szerint kötelező adat nem szerepel a hitelmegállapodásban, és azt utólagosan sem közölték megfelelően, függetlenül attól, hogy bírt-e tudomással e fogyasztó az elállási jogáról, vagy – önhibáján kívül – nem. Ugyanez vonatkozik a joggal való visszaélésre való hivatkozásra is. Nem látszik meggyőző ok arra, hogy ez az ítélkezési gyakorlat miért ne lenne alkalmazható a biztosítási jogra is (vö. Verfassungsgerichtshof Rheinland-Pfalz [Rajna-vidék-Pfalz-i alkotmánybíróság], 2022. 07. 22-i határozat – VGH B 70/21, ECLI:DE:VERFGRP:2022:0722.VGH.B70.21.00, 75. pont).

3. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett negyedik kérdésről

Felmerül továbbá a kérdés, hogy a nemzeti szabályok vagy az ítélkezési gyakorlat – *Law in Books* és *Law in Action* – akadályozhatják vagy megghiúsíthatják-e a biztosított jogainak gyakorlását és érvényesítését, illetve hogy a biztosított tájékoztatáshoz való jog vagy egyéb könnyítések illetik-e meg a biztosítóval szemben jogainak érvényesítése során.

Először is azt kell tisztázni, hogy a fogyasztó milyen indokolási és bizonyítási terhet visel a létre nem jött biztosítási szerződés megkötése előtti állapot visszaállítására vonatkozó jogos igényeinek bíróság előtti érvényesítésével kapcsolatban. Megilleti-e adott esetben a biztosítóval szemben fennálló

tájékoztatáshoz való jog a biztosító által a megfizetett biztosítási díjakból húzott tényleges hasznokkal kapcsolatban?

Az életbiztosítások területén nem került sor teljes harmonizációra. A tagállamok feladata tehát, hogy meghatározzák a biztosítottat az eredményes tiltakozást követően megillető jogok körét és korlátait. Ennek során tiszteletben kell tartaniuk az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvét. A német jog szerint a biztosított jogosult a már megfizetett biztosítási díjak – csekély kockázati részesedéssel csökkentett – összegére, valamint a használat ellenértékének megtérítésére. A biztosított pénzével gazdálkodó biztosítónak tehát ki kell fizetnie a hozadékot. Ez az uniós jog szerint megengedett, ellentétben – a használat ellenértékének megtérítését nem előíró teljes harmonizáció miatt – a hitelszerződésektől való elállás esetével (e helyzetet illetően lásd: a Bíróság 2020. június 4-i ítélete, C-301/18, ECLI:EU:C:2020:427).

Méltányos és megfelelő egyensúlyt kell teremteni a biztosítottak jogos érdekei, a biztosított közösség érdekei, valamint a biztosítók és a biztosítási ágazat jogos érdekei között. Kérdéses, hogy ez megvalósult-e Németországban a használat ellenértékének megtérítésére tekintettel. A Bundesgerichtshof (szövetségi legfelsőbb bíróság) állandó ítélkezési gyakorlata szerint a biztosított viseli a biztosító által a biztosítási díjaiból szerzett tényleges hasznok kiadásának követelésével kapcsolatos indokolási és bizonyítási terhet. Ennek megfelelően a biztosítottnak meggyőzően indokolnia és adott esetben bizonyítania kell, hogy tényleges hasznok keletkeztek, és milyen összegben. Ennek során az alperes biztosító konkrét pénzügyi helyzetére kell hivatkoznia (összefoglalóan: BGH [szövetségi legfelsőbb bíróság], 2020. április 29-i ítélet – IV ZR 5/19, ECLI:DE:BGH:2020:290420UIVZR5.19.0, 16. pont). Az évek során a Bundesgerichtshof (szövetségi legfelsőbb bíróság) a használat ellenértékének megkövetelt önálló megállapítása során a felperes fogyasztók által alkalmazott több számítási módot, illetve módszert is elutasított.

A német ítélkezési gyakorlat által kialakított mércék alapos kutatást és átfogó ténybeli állításokat követelnek meg a biztosítottól. A fogyasztónak ugyanis biztosítója közleményeiből vagy nyilvánosan hozzáférhető forrásokból – többek között a biztosító közzétett üzleti jelentéseiből – meg kell állapítania a biztosító pénzügyi helyzetét és például valamely alap nyereségét és teljesítményét, majd erre kell alapoznia keresetét (lásd: BGH [szövetségi legfelsőbb bíróság], 2015. november 11-i ítélet – IV ZR 513/14, 50. pont). Ez nyilvánvalóan túl nagy terhet ró a biztosítottakra. Feltételezhető, hogy emiatt nem érvényesítik jogaikat. Ezért komoly kétségek merülnek fel azzal kapcsolatban, hogy ez a joggyakorlat összeegyeztethető-e a tényleges érvényesülés elvével (a tisztességtelen feltételekkel kapcsolatos bizonyítási terhet illetően lásd: a Bíróság 2021. június 10-i ítélete, C-776/19–C-782/19, ECLI:EU:C:2021:470). Valószínűleg rendkívül nehézé teszi a fogyasztóvédelmi – különösen az életbiztosítási – irányelvek által a biztosítottak biztosított jogok gyakorlását, ha rá hárítják a hasznokkal kapcsolatos indokolási és bizonyítási terhet. A tényleges érvényesülés uniós jogi elve mindenesetre akkor, ha a fogyasztó vagy általában az uniós jog alapján

jogokkal rendelkező személy számára lehetetlen bizonyítékot szolgáltatni, mert a vonatkozó információk nem vagy csak nehezen hozzáférhetők számára, a bizonyítás megkönnyítéséhez, akár a bizonyítási teher megfordulásához vezet (lásd még: a Bíróság 2015. június 4-i ítélete, C-497/13, ECLI:EU:C:2015:357). A polgári eljárásjog klasszikus mechanizmusai, amelyek a felek formális egyenlőségén és az *actori incumbit probatio* elvén alapulnak, a jelen esetben elégtelennek bizonyulnak a fogyasztó jogainak hatékony és eredményes érvényesítéséhez. Végül nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a fogyasztó az elállással olyan jogot gyakorol, amely a biztosítója általi jogsértést feltételez. Ezért a szankciók gondolata is jelentőséggel bírhat.

Ha mindazonáltal az indokolási és bizonyítási terhet a fogyasztó viseli, akkor ez utóbbit – ennek ellentételezéseként – megilleti-e a biztosítójával szemben a tájékoztatáshoz való jog vagy egyéb könnyítések? Az uniós jog általános tendenciája, hogy a bizonyítékokat – *disclosure* értelmében véve – rendelkezésre kell bocsátania a másik félnek. Ez a helyzet például a kartelljog vagy a szellemi tulajdonra vonatkozó jog esetében (lásd még a fogyasztók kollektív érdekeinek védelmére irányuló képviseleti keresetekről szóló (EU) 2020/1828 irányelv 18. cikkét). A biztosítottnak a biztosítóval szemben fennálló tájékoztatáshoz való joga adott esetben a harmadik életbiztosítási irányelv 31. cikkének (1) bekezdéséből és mellékletéből eredhet. Sharpston főtanácsnok úgy ítélte meg, hogy a befektetési komponens tartalmazó életbiztosítás esetében, amelynek körében a biztosítási szolgáltatás összege a biztosítási díj biztosító általi felhasználásától függ, a biztosító köteles a szerződés megkötése előtt – a szerződés módosítása esetén pedig a szerződés időtartama alatt is – a biztosítottat a választás megkönnyítése érdekében tájékoztatni arról, hogy abszolút összegekben vagy százalékokban meghatározva milyen célokra használja fel a biztosítási díjat. A biztosítottat tájékoztatni kell legalább a vonatkozó kritériumokról (2014. április 12-i főtanácsnoki indítvány, C-51/13, ECLI:EU:C:2014:1921). Ha a biztosítónak – amennyiben lehetséges – már a szerződéskötést megelőzően tájékoztatást kell adnia abszolút számokban vagy százalékokban meghatározva a megfizetett biztosítási díjak konkrét felhasználásáról, akkor a biztosítási szerződés megkötése előtti állapot teljes körű visszaállítása érdekében adott esetben különösen tájékoztatást kell adnia a szerződéskötést követően a biztosítási díjak konkrét felhasználásáról, ha e díjakból ténylegesen hasznot húzott.

D. Különleges eljárásjogi jellemzők

[omissis] [nincs egyezés útján történő rendezés]

Az alperes azon kérésének, hogy az egyesbíró ne utalja az ügyet előzetes döntéshozatalra az Európai Bíróság elé, hanem utalja a jogvitát a polgári tanács elé, hogy a tanács döntsön az átvételről, ami túlzottan megnehezítené – ha nem lehetetleníté el – az előzetes döntéshozatalra vonatkozó előterjesztést az EUMSZ 267. cikk alapján, a bíróság nem tehetett eleget. Az Európai Bíróság alelnöke a

közelmúltban az ítélkezési gyakorlatának átfogó értékelésében egyértelművé tette, hogy bármely nemzeti bíróság azon hatáskörét, hogy az Európai Bíróság elé utaljon egy ügyet az EUMSZ 267. cikk alapján, semmilyen módon nem korlátozhatják sem az alapeljárás felei, sem a nemzeti jog, sem az alapeljárás jellege, sem az alkotmánybíróságokig terjedő felsőbb fokú bíróságok, sem maga az európai jog (Rosario Silva de Lapuerta, in: Lenaerts és mások (szerk.): Building the European Union: The Jurist's View of the Union's Evolution, 2021, 215. és köv. o.; lásd csak a Bíróság (nagytanács) 2021. december 21-i ítélete – C-357/19, ECLI:EU:C:2021:1034). Ezért arra kell következtetni, hogy az egyesbírónak nem kötelessége a jogvitát a polgári tanács elé utalni (lásd Rantos főtanácsnok 2022. június 2-i indítványát a C-100/21. sz. ügyben, ECLI:EU:C:2022:420, 75. és azt követő pontok; lásd: a Bíróság 2016. április 5-i ítélete – C-689/13, ECLI:EU:C:2016:199, 32. és azt követő pontok).

Végezetül a bíróság az egyesbíró 2021. december 30-i (ügyiratszám: 8 O 1519/20, illetve C-2/22) és 2022. január 13-i (ügyiratszám: 8 O 1463/20, illetve C-41/22) hasonló beadványaira hivatkozik, amelyek közül a 2021. december 30-i beadványt azóta visszavonta a bíróság.

Dr. Borowsky

a regionális bíróságon eljáró bíró